

26. 11. 2015

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Vymezení trestní odpovědnosti právnické osoby dle § 8 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob

Zákon č. [418/2011](#) Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „ZoTOPO“) s sebou přinesl především bouřlivou teoretickou debatu o jeho základních principech a o tom, zda vůbec může být právnická osoba trestně odpovědná s ohledem na zásadu odpovědnosti za zavinění. Od data účinnosti ZoTOPO však již uplynul nějaký čas, debaty o základních principech zákona se přesunuly čistě do roviny akademické a namísto toho je třeba věnovat pozornost fungování a uplatňování jednotlivých ustanovení v praxi.

Vymezení trestného činu spáchaného právnickou osobou

Jedním z ustanovení, jejichž aplikace může (a v praxi se tak i skutečně děje) činit zejména orgánům činným v trestním řízení obtíže, je § 8 odst. 1 ZoTOPO, který vymezuje, které protiprávní činy lze považovat za trestné činy spáchané právnickou osobou.

Konkrétně se v tomto ustanovení uvádí, že trestným činem spáchaným právnickou osobou je protiprávní čin spáchaný jejím jménem, v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, jednala-li tak některá z dále uvedených osob (statutární orgán nebo jeho člen, osoba vykonávající řídicí nebo kontrolní činnost, zaměstnanec apod.). Jedná se tedy o vymezení značně široké, které v praxi může paradoxně vést k ohrožení právnické osoby trestním stíháním i v takových případech, kdy je účelnost trestního stíhání přinejmenším sporná, popř. je trestní stíhání proti právnické osobě z logiky věci zjevně nežádoucí.

Problematické případy trestního stíhání právnické osoby

Typicky lze uvést příklad, kdy pachatel jedná jménem nebo v rámci činnosti právnické osoby, přičemž poškozenou z tohoto jednání je sama právnická osoba, a to ať už výlučně či je jednou z několika poškozených.

Pokud např. řídicí zaměstnanec (pro vyloučení pochybnosti o přičitatelnosti jednání dle § 8 odst. 2 písm. b) ZoTOPO, obdobně se však může týkat i ostatních zaměstnanců právnických osob) banky či jiné finanční instituce spravující úvěrové smlouvy úmyslně umožní spřízněné osobě získat úvěr na podkladě falšovaných dokumentů, dopustí se v nějaké formě účastenství na trestném činu úvěrového podvodu dle § 211 zákona č. [40/2009](#) Sb., trestní zákoník (dále jen „TZ“), z něhož bude jediným poškozeným právě jeho zaměstnavatel - právnická osoba. V takovém případě patrně žádný orgán

činný v trestním řízení nepřistoupí k absurdnímu trestnímu stíhání této právnické osoby, byť to čistě gramatický výklad § 8 ZoTOPO nevylučuje.

Široké vymezení trestní odpovědnosti právnické osoby však může začít činit významnější obtíže, pokud je kromě právnické osoby poškozena i osoba či osoby další.

Pokud zůstaneme u výše popsaného příkladu úvěrového podvodu, avšak řídicí zaměstnanec finanční instituce je zároveň srozuměn s tím, že takto získané finanční prostředky budou s ním spřízněnou osobou, které byl podvodným způsobem poskytnut úvěr, použity ke spáchání jiné trestné činnosti (např. lichvy dle § 218 TZ) vůči třetí osobě, mohl se takový zaměstnanec v jednočinném souběhu podílet v rámci činnosti právnické osoby jednak na trestném činu úvěrového podvodu proti bance a zároveň na dalším trestném činu, z něhož byla poškozena další osoba či osoby.

V tomto případě se již může úvaha některých policejních orgánů či státních zástupců ubírat tím směrem, že se řídicí zaměstnanec dopustil trestného činu jménem nebo v rámci činnosti právnické osoby, poškozeny tímto jednáním byly další osoby a je tedy na místě uplatnění trestní odpovědnosti právnické osoby, nehledě na to, že tato právnická osoba byla jednáním svého řídicího zaměstnance rovněž sama poškozena a jedná se tedy o exces tohoto zaměstnance.

Za problematické však lze v důsledku vágní formulace znaku „v rámci její činnosti“ považovat i případy, kdy právnická osoba není jednáním osoby uvedené v § 8 odst. 1 písm. a) – d) ZoTOPO poškozena (poškozenou je toliko třetí osoba), avšak tento trestný čin jí nepřinese ani jakýkoliv prospěch, nebo se její činnosti fakticky nedotkne. Nedokonalost právní úpravy lze dobře dokumentovat na skutkových podstatách trestných činů, které nejsou pro právnické osoby právě typické - např. na skutkové podstatě trestného činu znásilnění dle § 185 TZ, která je rovněž zahrnuta do katalogu trestných činů, kterých se může právnická osoba dopustit. Byť má zřejmě zařazení tohoto trestného činu do katalogu dle § 7 ZoTOPO směřovat k potírání trestné činnosti organizovaných zločineckých skupin, nelze v tomto směru předpokládat úspěch, neboť tyto skupiny zpravidla nefungují na bázi běžných obchodních korporací, jejichž trestní postih by mohl být skutečně účinný. Paradoxně je tak třeba spíše se zabývat možným dopadem na běžné korporace zabývající se legální činností.

Pokud si např. úvěrový pracovník finanční instituce sjedná obchodní schůzku s klientkou ve své kanceláři, dojde k vyjednání podmínek úvěru, ovšem následně během jednání úvěrový pracovník klientku znásilní, je z logiky věci zřejmé, že není důvod pro to, aby za tento trestný čin nesla trestní odpovědnost právnická osoba. Pokud však připustíme, že k činu došlo v rámci činnosti právnické osoby (při poskytování služeb, které jsou předmětem její činnosti), čemuž gramatický výklad § 8 odst. 1 ZoTOPO nasvědčuje, mohla by i v tomto případě přicházet trestní odpovědnost právnické osoby do úvahy.

Vzhledem k tomu, že gramatický výklad ZoTOPO v důsledku širokého vymezení trestní odpovědnosti právnické osoby eventuální trestní postih právnické osoby ve shora uvedených případech zcela nevylučuje, je třeba se zabývat tím, zda je trestní stíhání právnické osoby v obdobných případech žádoucí, potažmo zda je šíře trestní odpovědnosti právnické osoby použitá zákonodárcem pro praxi vhodná.

Znak „v rámci její činnosti“ a možnosti omezení trestní odpovědnosti právnických osob

Protože negativní důsledky zejména extenzivního (resp. dle mého názoru spíše adekvátního) výkladu znaku „v rámci její činnosti“ dle § 8 odst. 1 ZoTOPO jsou v některých případech zjevné, uvádí komentářová literatura, že je tento znak třeba vykládat restriktivně.

„Trestný čin je spáchán v rámci činnosti právnické osoby, pokud souvisí s předmětem její činnosti nebo podnikání (účelem její existence), který je zpravidla vymezen v právním předpise, zřizovací listině, stanovách, ale i v příslušném rejstříku (obchodním apod.). Někdy se v té souvislosti uvádí, že jde o čin v rámci provozu právnické osoby, čímž se chce vyjádřit, že byl spáchán v souvislosti s poskytováním služeb, s výrobní, obchodní či jinou činností právnické osoby (např. je-li čin spáchán v rámci činnosti právnické osoby, která se zabývá poskytováním služeb, pak v rámci takové činnosti je čin spáchán nejen při vlastním poskytování např. oprav silničních vozidel, ale i při opatřování náhradních dílů, likvidaci vyměňených náhradních dílů, použitých technických kapalin a jiných odpadů, uzavírání s tím souvisejících smluv, včetně úvěrových a pojistných smluv apod., vedení účetních knih a dokladů, pojistné, personální a jiné dokumentace atd.).“[1]

„Nezáleží na tom, zda z protiprávního činu spáchaného v rámci její činnosti má právnická osoba nějaký prospěch či nějakou výhodu, tedy na tom, zda je takový čin spáchán v jejím zájmu. Přesto však je třeba upozornit na to, že znak „v rámci její činnosti“ je třeba vykládat restriktivně a z hlediska smyslu a účelu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Neuplatí se zde širší výklad, a proto se pod něj nezařazuje např. jednání pokladníka či jiného zaměstnance, který v rámci své činnosti v právnické osobě se dopustí podvodu vůči jiné osobě, na základě něhož dojde k jeho vlastnímu obohacení jako fyzické osoby. Nepatří sem ani jednání člena statutárního orgánu, který přijme v rámci činnosti právnické osoby úplatek za to, že způsobí, že právnická osoba, v rámci jejíž činnosti jednal, nesplní svůj závazek, a v důsledku toho bude muset zaplatit smluvní pokutu. Taková jednání jistě nemohou zakládat trestní odpovědnost dotčené právnické osoby.“[2]

Ani z komentáře k předmětnému ustanovení tedy není zřejmé, proč by nemohla být trestní odpovědnost právnické osoby omezena na případy, kdy je trestný čin spáchán v jejím zájmu nebo k jejímu prospěchu, když právě v případech osob páchajících trestnou činností v rámci činnosti právnické osoby výhradně k svému vlastnímu prospěchu je trestní odpovědnost právnické osoby v důsledku restriktivního výkladu tohoto znaku vyloučena (např. pokladník či jiný zaměstnanec, který se jako fyzická osoba podvodem obohatí na úkor jiné osoby, jak uvádí komentář).

Na jiném místě citovaného komentáře se uvádí, že omezení trestní odpovědnosti právnických osob navázáním na znak prospěchu právnické osoby nemusí být vždy dostačující, neboť nikoli ve všech případech má z trestného činu právnická osoba prospěch, když naopak může být jen způsobena jinému škoda. Zde je ovšem třeba se zamyslet, zda vůbec je možnost uplatnění trestní odpovědnosti právnické osoby v takových případech nezbytná a jaký účel má možnost trestního postihu právnických osob vlastně mít.

Nelze předpokládat, že by cílem ZoTOPO měl být automatický plošný trestní postih právnických osob za delikty fyzických osob, kterých se dopustí v souvislosti s činností právnické osoby bez dalšího. Takový postup by vedl k absurdním důsledkům nastíněným výše v tomto článku. K trestnímu postihu právnických osob by mělo docházet jen ve skutečně odůvodněných případech, kdy lze předpokládat, že předmětná trestná činnost skutečně plyne z činnosti právnické osoby (nejedná se o exces zaměstnance či jiné fyzické osoby podílející se na činnosti právnické osoby) a její trestní postih tak bude skutečně sloužit k ochraně společnosti před další trestnou činností. V drtivé většině případů se proto bude jednat o jednání, jehož účelem je prospěch (nikoliv nutně majetkový) dotčené právnické osoby. Navíc je třeba mít na mysli, že trestním postihem právnické osoby dochází zpravidla k zásahu do práv zaměstnanců právnické osoby a dalších osob, které se na předmětné trestné činnosti nijak nepodílely, a v tomto kontextu je třeba k trestnímu postihu právnických osob přistupovat a využívat jej citlivě.

Bohužel však ZoTOPO neobsahuje účinný korektiv, který by právnické osoby před těmito nežádoucími důsledky příliš širokého vymezení trestní odpovědnosti právnických osob chránil. Takovým korektivem by mohlo být např. (ale jistě nikoliv výlučně) výše naznačené navázání trestní

odpovědnosti právnické osoby na prospěch (majetkový i nemajetkový), který právnická osoba v důsledku trestné činnosti získala či mohla získat. Mám přitom za to, že situace, kdy je přičitatelným trestným činem způsobena třetí osobě toliko škoda, aniž by měl takový čin vést k prospěchu právnické osoby, a zároveň nepostačuje postih právnické osoby dle civilních či správních předpisů, je v praxi zcela výjimečná a nejedná se tak o relevantní důvod pro odmítnutí této koncepce zúžení rozsahu trestní odpovědnosti právnické osoby.

Závěr

Za současného znění zákona a absenci relevantní judikatury právnickým osobám nezbyvá, než vhodným nastavením vnitřních pravidel minimalizovat riziko přičitatelnosti případné trestné činnosti svých řadových zaměstnanců dle § 8 odst. 2 písm. b) ZoTOPO a spoléhat na zdravý rozum orgánů činných v trestním řízení a na to, že budou ZoTOPO interpretovat v souladu s jeho účelem a se zásadou ultima ratio. Právě stále rostoucí počet případů řešených dle tohoto zákona však otevírá prostor pro excesy orgánů činných v trestním řízení, nebo ještě hůře pro libovůli a vedení šikanózních trestních stíhání proti právnickým osobám.

JUDr. Jiří Richter,
advokátní koncipient

[KŠD LEGAL advokátní kancelář s.r.o.](#)

CITY TOWER
Hvězdova 1716/2b
140 00 Praha 4

Tel.: +420 221 412 611
Fax: +420 222 254 030
e-mail: ksd.law@ksd.cz

[1] Šámal, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 194

[2] Šámal, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 194

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. – zápis jednatelského oprávnění do obchodního](#)

rejstříku

- Prověřování zahraničních investic a kybernetická regulace: řízená služba jako nová transakční proměnná
- Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách
- Silná koruna: jaké dopady má posilující koruna na české firmy
- Problematické aspekty změn v úpravě odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku
- Byznys a paragrafy, díl 29.: Jednání za s.r.o. – jednatele
- K (ne)způsobilosti notářského zápisu jako exekučního titulu pro nařízení exekuce prodejem zástavy
- Když korporátní neshody nestačí: soudní zásah do účasti společníka jako krajní řešení
- Do 5 milionů EUR bez prospektu cenných papírů - novela ZPKT!
- Význam doplacení úvěru při přezkumu posouzení úvěruschopnosti